

Onderwerp: Internetconsultatie Novelle strafbaarstelling illegaal verblijf
Van: Sociaal Medische (Straat)zorg en Procesregie van Gemeente Utrecht
Datum: 25 september 2025

De straatzorgprofessionals en procesregisseurs van de Gemeente Utrecht adviseren de overheid met klem om de strafbaarstelling van illegaal verblijf in het geheel te schrappen uit de voorgenomen asielwetgeving. Deze strafbaarstelling zal er namelijk voor zorgen dat de gezondheid van mensen zonder verblijfsvergunning verslechtert en de zorgkosten voor deze groep stijgen. Daarnaast zet het de succesvolle samenwerking tussen zorg en veiligheid in de straatzorg onder spanning en is het niet te verenigen met het doel en de praktische uitvoering van de (wettelijke) OVV regeling. Dit zal resulteren in concrete gevaren voor de volksgezondheid en voor de openbare orde en veiligheid.

Slechtere gezondheid en hogere kosten door zorgmijding

Als mensen strafbaar zijn, door enkel hun aanwezigheid in de samenleving, dan zullen zij vervolging en straf proberen te vermijden, door de interactie met die samenleving tot een minimum te beperken. Dit werkt zorgmijding in de hand. Mensen zullen pas bij ernstige medische klachten en in een laat stadium van ziekte medische hulp vragen. Ze zullen ook elke vervolgstap (onderzoek bij een laboratorium, verwijzing naar een specialist, medicatie halen bij een apotheek etc.) kritisch wegen en waar mogelijk uitstellen of vermijden. Dit leidt tot meer consulten met ziektes in een gevorderd en daardoor ernstiger en meer gecompliceerd stadium. Hiervoor zal vaker doorverwijzing naar SEH of ziekenhuis nodig zijn. Het aantal opnames en operaties stijgt hierdoor. Kortom: de zorgkosten voor deze groep gaan fors omhoog, terwijl de uitkomsten zullen verslechteren; meer leed, meer invalidering, meer overlijden etc. Dat is niet alleen onverstandig, geredeneerd vanuit kosten- en middelenbeheersing, maar het is ook in strijd met de meest fundamentele mensenrechten. Ook de publieke gezondheidsvoorzieningen zoals tuberculosezorg, vaccinatieprogramma's etc. zullen de groep zonder verblijfsvergunning nog slechter gaan bereiken, wat een risico vormt voor de volksgezondheid.

Effecten op de mentale gezondheid en toekomstperspectief

De realiteit is dat een belangrijk deel van de mensen zonder geldige verblijfstatus uiteindelijk toch in Nederland zal blijven. Bijvoorbeeld omdat zij niet terug kunnen keren naar het land van herkomst en dus stateloos zijn, of succesvol (opnieuw) de asielprocedure ingaan. Het effect van strafbaarheidsstelling is dat zij tot dat moment constant zullen blootstaan aan gevoelens van gevaar en onzekerheid. Dit tast het vertrouwen in de samenleving aan en ondermijnt de autonomie en het zelfvertrouwen. Strafbaarheid leidt daarnaast tot isolement. Mensen trekken zich terug uit hun gemeenschappen en sociale netwerken, die hen anders tot steun zouden kunnen dienen. Dit versterkt gevoelens van eenzaamheid en uitsluiting en maakt het moeilijk om zich veilig en geaccepteerd te voelen in de samenleving. Het ontbreken van de cruciale steun van vrienden, familie of organisaties maakt het moeilijk om veerkrachtig te blijven en in een later stadium alsnog een stabiel leven op te bouwen.

Uitvoerbaarheid van straatzorg komt onder spanning te staan

In Utrecht werken zorg- en veiligheidspartners intensief en succesvol samen in de aanpak van mensen die in de openbare ruimte zorgelijk en/of overlastgevend gedrag vertonen. Deze aanpak en samenwerking komt onder spanning te staan als een deel van deze mensen strafbaar is, vanwege het simpele feit dat ze er zijn. Voor de zorgverleners wordt het dan nog moeilijker om vertrouwen te winnen en contact op te bouwen met deze mensen, zodat er perspectief geboden kan worden om daarmee overlast te voorkomen. Wanneer deze wet door de betrokken veiligheidsmedewerkers gehandhaafd wordt zal de samenwerking tussen zorg en veiligheid teloorgaan en de onveiligheid in de stad toenemen.

OVV regeling nog houdbaar?

De wettelijk vastgestelde OVV regeling moet garanderen dat onverzekerbare vreemdelingen toegang hebben tot medisch noodzakelijke zorg. Wij vrezen dat strafbaarheidsstelling op termijn met de uitvoerbaarheid van de OVV regeling zal gaan interfereren. Vooralsnog worden er bij gebruikmaking

van de OVV regeling nauwelijks persoonsgegevens gedeeld met het CAK, maar VWS werkt aan een nieuwe wet op de onverzekerde zorg, waarin zij, begrijpelijk, ook de mogelijkheden om te frauderen willen inperken. We anticiperen dan ook ruimere registratie eisen in de toekomst. In combinatie met de strafbaarstelling zal dat resulteren in de creatie van registers vol strafbare mensen. Wie garandeert de zorgverleners dat deze registers niet gebruikt zullen gaan worden voor opsporingsdoeleinden? Hierdoor dreigt de wet op de onverzekerde zorg al onbruikbaar te worden voordat deze af is.

Conclusie

De voorgestelde asielwet, waar strafbaarstelling van illegaal verblijf een onderdeel van is, zal in de praktijk alleen maar tot negatieve, averechtse effecten leiden voor de betrokken individuen, maar zeker ook voor de maatschappij. Deze negatieve effecten zullen alleen met 'niet handhaven' nog enigszins te beperken zijn en dat feit illustreert naar onze mening volledig de onwenselijkheid en onzinnigheid van de voorgestelde wet. En tenslotte gaat strafbaarstelling op basis van verblijfsstatus verder dan het juridische vlak: het tast de kern van menselijke waardigheid aan.